

DAĞLIQ ŞİRVAN FİZİKİ - COĞRAFI RAYONUNUN HÖRÜMÇƏK (ARACHNIDA, ARANEAE) FAUNASI

XASAYEVA Ş.İ.
AMEA Zoologiya İnstitutu
shafa_xasayeva@mail.ru

Abstract: In the paper describes the spider fauna of the physical-geographical region of Dağlıq Shirvan. According to the literature 147 species of spiders belonging to 27 families have been recorded in the territory of Dağlıq Shirvan until 2017. As a result of our research in 2017-2019 the spider fauna of the physical-geographical region of Dağlıq Shirvan consisted of 193 species belonging to 30 families. Of these 3 species were recorded for the first time for Caucasian fauna, 2 species for Azerbaijani fauna and 41 species for spider fauna of the physical-geographical region of Dağlıq Shirvan.

Keywords: *Araneae, Dağlıq-Shirvan physical-geographical region, fauna, family, species*

Dağlıq Şirvan fiziki-coğrafi rayonu şimalda Böyük Qafqaz silsiləsinin suayrıcından cənub və cənub-qərbdə Şirvan düzünə qədər, şərqdə Qobustandan qərbdə Girdiman çayına qədər bir ərazini əhatə edir. Burada Nialdağ, Ləngəbiz, Böyük Hərəmi, Aladaş silsilələri və Şamaxı yaylası əsas orografik vahidlərdir. Rayonun ərazisi dağların yamaclarından zirvələrinə doğru şabalıdı, dağ-qara, qəhvəyi dağ-meşə və dağ çəmən torpaqları ilə örtülür. Dağ çölləri yovşan, ağ ot, topal, şivyə otlarından ibarətdir. Enliyarpaqlı meşələr daha sonra kolluqlar, seyrək meşələr və çəmənliklərlə əvəz edilir [1].

Tədqiqat işi 2017-2019-cu illərdə Dağlıq Şirvan fiziki-coğrafi rayonunun ərazisində (Ağsu, İsmayilli, Qobustan və Şamaxı rayonlarında) aparılmışdır. Yaz, yay və payız ekspedisiyaları zamanı ərazidən araxnoloji material toplanılmışdır. Tədqiqat zamanı materialın yığılması ümumi qəbul olunmuş metodika ilə - vizual axtarma və əl (manual) ilə toplama yolu ilə aparılmışdır. Bundan başqa nümunələrin toplanmasında çətir, entomoloji tor, eksqauster, tələlərdən, botrobiont hörümçəklərin yuvalardan çıxarılması və s. üsullardan istifadə olunmuşdur [2].

Ədəbiyyat materialına nəzər saldıqda məlum oldu ki, 2017-ci ilə qədər Dağlıq Şirvan ərazisində 27 fəsiləyə aid 147 növ hörümçək qeyd olunub [3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]. 2017-2019-cu illərdə tərəfimizdən aparılan tədqiqatlar nəticəsində isə 18 fəsiləyə aid 125 növ hörümçək aşkar olunmuşdur. Beləliklə, bizim apardığımız tədqiqatların nəticəsində Dağlıq Şirvan fiziki-coğrafi rayonunun hörümçək faunası 30 fəsiləyə aid 193 növdən ibarət oldu. Bunlardan 3 növ Qafqaz faunası (*Civzelotes pygmaeus* (Miller, 1943), *Silhoutella osmaniye* Wunderlich, 2011, *Euryopsis saukea* Levi, 1951) üçün, 2 növ Azərbaycan faunası (*Araneus pallasi* (Thorell, 1875), *Trichoncus* sp.) üçün və 41 növ Dağlıq Şirvan fiziki-coğrafi rayonunun hörümçək faunası üçün ilk dəfə qeyd olunub.

Həmin növlərin siyahısı aşağıda verilib.

Fəsilə: Atypidae

Atypus muralis Bertkau, 1890

Fəsilə: Agelenidae

Agelena labyrinthica (Clerck, 1757), *Lycosoides coarctata* (Dufour, 1831), *Pireneitega spasskyi* (Charitonov, 1946), *Tegenaria lyncea* Brignoli, 1978, *T.domestica* (Clerck, 1757)

Fəsilə: Araneidae

Araniella cucurbitina (Clerck, 1757), *A.opisthographa* (Kulczynski, 1905) *Araneus pallasi* (Thorell, 1875), *Argiope lobata* (Pallas, 1772), *Cyclosa conica* (Pallas, 1772), *Gibbaranea bituberculata* (Walckenaer, 1802), *Larinioides cornutus* (Clerck, 1757), *Mangora acalypha* (Walckenaer, 1802), *Neoscona adianta* (Walckenaer, 1802), *Nuctenea umbratica* (Clerck, 1757).

Fəsilə: Clubionidae

Clubiona caerulescens L. Koch, 1867, *C.diversa* O.P.-Cambridge, 1862, *C.genevensis* L. Koch, 1866, *C.golovatchi* Mikhailov, 1990, *C.lutescens* Westring, 1851, *C.neglecta* O.P.-Cambridge, 1862,

C.phragmitis C.L. Koch, 1843, *Porrhoclubiona vegeta* (Simon, 1918).

Føsilø: Dictynidae

Dictyna arundinaceae (Linnaeus, 1758), *Lathys stigmatisata* (Menge, 1869).

Føsilø: Dysderidae

Dysdera azerbaijdzhanica Charitonov, 1956, *D.ghilarovi* Dunin, 1987, *D.hungarica* Kulczynski, 1897, *Harpactea achsuensis* Dunin, 1991, *H.martensi* Dunin, 1991, *H.modesta* Dunin, 1991.

Føsilø: Eutichuridae

Cheiracanthium erraticum (Walckenaer, 1802), *Ch.mildei* L.Koch, 1864

Føsilø: Filistatidae

Filistata insidiatrix (Forskål, 1775)

Føsilø: Gnaphosidae

Callilepis nocturna (Linnaeus, 1758), *Civizelotes pygmaeus* (Miller, 1943), *Drassodes lapidosus* (Walckenaer, 1802), *Drassylus crimeaensis* Kovblyuk, 2003, *D.praeficus* L. Koch, 1866, *D.pumilus* (C.L. Koch, 1839), *Gnaphosa lugubris* (C. L. Koch, 1839), *G.modestior* Kulczynski, 1897, *G.taurica* Thorell, 1875, *Haplodrassus dalmatensis* (L.Koch, 1866), *H.signifer* (C.L.Koch, 1839), *Micaria albovittata* (Lucas, 1846), *M.fulgens* (Walckenaer, 1802), *M.kopetdaghensis* Mikhailov, 1986, *M.pulicaria* (Sundevall, 1831), *M.silesiaca* L.Koch, 1875, *Nomisia exornata* (C. L. Koch, 1839), *Synaphosus palearcticus* Ovtsharenko, Levy & Platnick, 1994, *Trachyzelotes pedestris* (C. L. Koch, 1837), *Zelotes atrocaeruleus* (Simon, 1878), *Z.longipes* (L. Koch, 1866).

Føsilø: Hahniidae

Hahnia nava (Blackwall, 1841), *Tuberta maerens* (O.P-Cambridge, 1863)

Føsilø: Linyphiidae

Agyneta resilli (Wunderlich, 1973), *Araeoncus caucasicus* Tanasevitch, 1987, *A.galeriformis* (Tanasevitch, 1987), *Bathypantes gracilis* (Blackwall, 1841), *Ceratinella brevis* (Wider, 1834), *Collinsia inerrans* (O. Pickard-Cambridge, 1885), *Dicymbium nigrum* (Blackwall, 1834), *Diplocephalus picinus* (Blackwall, 1841), *Diplostyla concolor* (Wider, 1834), *Entelecara acuminata* (Wider, 1834), *Erigone dentipalpis* (Wider, 1834), *Frontinellina frutetorum* (C.L. Koch, 1835), *Linyphia hortensis* Sundevall, 1830, *L.triangularis* (Clerck, 1757), *Mansuphantes parvatus* (Tanasevitch, 1990), *Metopobactrus prominulus* (O. Pickard-Cambridge, 1873), *Micrargus herbigradus* (Blackwall, 1854), *M.subaequalis* (Westring, 1851), *Microneta viaria* (Blackwall, 1841), *Nerienne clathrata* (Sundevall, 1830), *N.emphana* (Walckenaer, 1841), *N.peltata* (Wider, 1834), *Oedothorax apicatus* (Blackwall, 1850), *O.meridionalis* Tanasevitch, 1987, *Palliduphantes intirmus* (Tanasevitch, 1987), *Pocadicnemis pumila* (Blackwall, 1841), *Prinerigone vagans* (Savigny et Audouin, 1826), *Sintula corniger* (Blackwall, 1856), *S. retroversus* (O.P.-Cambridge, 1875), *Stemonyphantes lineatus* (Linnaeus, 1758), *Tallusia expert* (O.Pickard-Cambridge, 1871), *Temuihanthes mengei* (Kulczynski, 1887), *T.temuis* (Blackwall, 1852), *Trichoncoides piscator* (Simon, 1884), *Trichoncus* sp., *Walckenaeria antica* (Wider, 1834), *W.bifasciculata* Tanasevitch, 1987, *W.cucullata* (C.L. Koch, 1836), *W.nudipalpis* (Westring, 1851).

Føsilø: Lycosidae

Alopecosa albofasciata (Brullé, 1832), *A.cuneata* (Clerck, 1757), *A.pentheri* (Nosek, 1905), *Arctosa leopardus* (Sundevall, 1833), *A.tbilisiensis* Mcheidze, 1946, *Aulonia albimana* (Walckenaer, 1805), *Hogna radiata* (Latreille, 1817), *Lycosa praegrandis* C.L. Koch, 1836, *Pardosa buchari* Ovtsharenko, 1979, *P.hortensis* (Thorell, 1872), *P.italica* Tongiorgi, 1966, *P.paracolchica* Zyuzin et Logunov, 2000, *P.pirculiensis* Zyuzin et Logunov 2000, *P.pontica* (Thorell, 1875), *P.proxima* (C.L. Koch, 1847), *P.tatarica* (Thorell, 1875), *P.vittata* (Keyserling, 1863), *Trochosa ruricola* (DeGeer, 1778), *T.terricola* Thorell, 1856, *Xerolycosa nemoralis* (Westring, 1861).

Føsilø: Miturgidae

Zora nemoralis (Blackwall, 1861), *Z.silvestris* Kulczyński, 1897

Føsilø: Nemesiidae

Raveniola zaitzevi (Charitonov, 1948)

Føsilø: Oecobiidae

Oecobius maculatus Simon, 1870

Fəsilə: Oonopiidae

Silhoutella osmaniye Wunderlich, 2011

Fəsilə: Oxyopidae

Oxyopes heterophthalmus (Latreille, 1804), *Oxyopes lineatus* Latreille, 1806

Fəsil: Philodromidae

Philodromus aureolus (Clerck, 1757), *P. dispar* Walckenaer, 1826, *Thanatus imbecillus* L. Koch, 1878, *T. vulgaris* Simon, 1870, *Tibellus oblongus* (Walckenaer, 1802).

Fəsilə: Phrurolithidae

Phrurolithus festivus (C.L.Koch, 1835)

Fəsilə: Pholcidae

Pholcus opilionoides (Schrank, 1781)

Fəsilə: Pisauridae

Pisaura mirabilis (Clerck, 1757), *P. novicia* (L.Koch, 1878).

Fəsilə: Salticidae

Aelurillus v-insignitus (Clerck, 1757), *Asianellus festivus* (C.L.Koch, 1834), *Attulus relictarius* (Logunov, 1998), *Ballus chalybeius* (Walckenaer, 1802), *Chinattus caucasicus* Logunov, 1999, *Cyrba algerina* (Lucas, 1846), *Euryopsis saukea* Levi, 1951, *E. uralensis* Logunov, Cutler & Marusik, 1993, *Evarcha arcuata* (Clerck, 1757), *E. laetabunda* (C.L.Koch, 1846), *Heliophanus mordax* (O.P.-Cambridge, 1872), *H. cupreus* (Walckenaer, 1802), *H. flavipes* (Hahn, 1832), *Leptorchestes berolinensis* (C.L. Koch, 1846), *Macaroeris nidicolens* (Walckenaer, 1802), *Mendoza canestrini* (Ninni, 1868), *Mogrus neglectus* (Simon, 1868), *Neon reticulatus* (Blackwall, 1853), *Pellenes diagonalis* (Simon, 1868), *P. tripunctatus* (Walckenaer, 1802), *Philaeus chrysops* (Poda, 1761), *Phlegra cinereofasciata* Simon, 1868, *Ph. fasciata* (Hahn, 1826), *Pseudeuophrys erratica* (Walckenaer, 1826), *P. obsoleta* (Simon, 1868), *Salticus tricinatus* (C.L.Koch, 1846), *Talavera krocha* Logunov et Kronstedt, 2003.

Fəsilə: Scytodidae

Scytodes thoracica (Latreille, 1802)

Fəsilə: Segestriidae

Segestria bavarica C.L.Koch, 1843

Fəsilə: Theridiidae

Anelosimus vittatus (C.L.Koch, 1836), *Asagena phalerata* (Panzer, 1801), *Dipoena melanogaster* (C.L.Koch, 1837), *Enoplognatha giladensis* (Levy & Amitai, 1982), *E. quadripunctata* Simon, 1884, *Episimus truncatus* Latreille, 1809, *Heterotheridion nigrovariegatum* (Simon, 1873), *Neottiura bimaculata* (Linneus, 1767), *Parasteatoda tepidariorum* (C. L. Koch, 1841), *Phylloneta impressa* (L. Koch, 1881), *Robertus arundineti* (O. P.-Cambridge, 1871), *S. albomaculata* (De Geer, 1778), *S. castanea* (Clerck, 1757), *S. paykulliana* (Walckenaer, 1805).

Fəsilə: Thomisidae

Ozyptila conostyla Hippa, Koponen & Oksala, 1986, *Runcinia grammica* (C.L. Koch, 1837), *Synema globosum* (Fabricius, 1775), *Thomisus omustus* Walckenaer, 1805, *Tmarus horvathi* Kulczyński, 1895, *T. stellio* Simon, 1875, *Xysticus acerbus* Thorell, 1872, *X. kempeleni* Thorell, 1872, *X. kochi* Thorell, 1872, *X. kulczynskii* Wierzbicki, 1902.

Fəsilə: Titanoecidae

Nurscia albomaculata (Lucas, 1846), *Titanoeca caucasica* Dunin, 1985.

Fəsilə: Trachelidae

Orthobula charitonovi (Mikhailov, 1986)

Fəsilə: Uloboridae

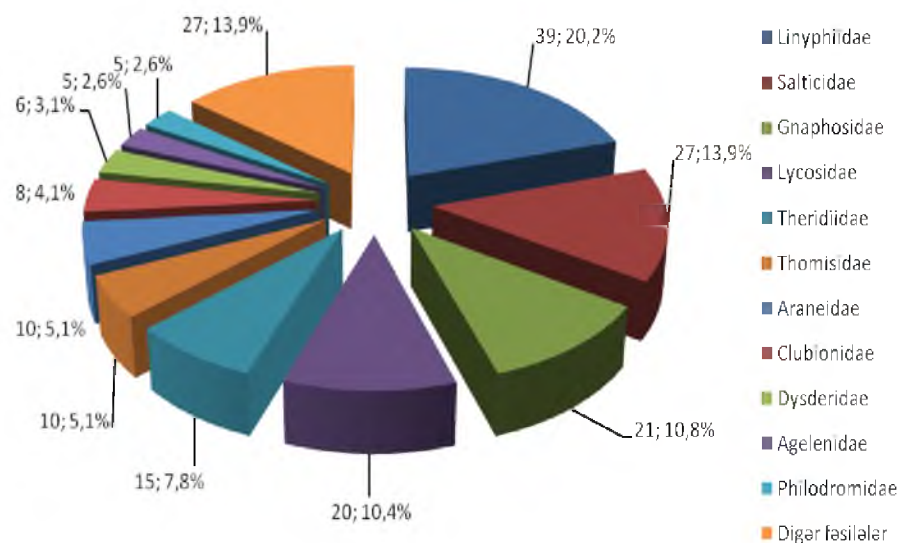
Hyptiotes paradoxus (C. L. Koch, 1834), *Uloborus walckenaerius* Latreille, 1806.

Fəsilə: Zodariidae

Zodarion thoni (Nosek, 1905), *Z. petrobium* Dunin et Zacharjan, 1991.

Aşağıdakı diaqramdan göründüyü kimi fəsilələrin içərisində Linyphiidae (39 növ, 20,2%), Salticidae (27 növ, 13,9%), Gnaphosidae (21 növ, 10,8%), Lycosidae (20 növ, 10,4%), Theridiidae (15 növ, 7,8%) daha çox növlərlə zəngindir. Həmçinin Thomisidae (10 növ, 5,1%), Araneidae (10

növ, 5,1%), Clubionidae (8 növ, 4,1), Dysderidae (6 növ, 3,1%), Agelenidae, Philodromidae (5 növ, 2,6%) və qalan 19 fəsilənin hər birində növlərin sayı 1-2-dir [Diaqram 1].

Diaqram 1. Dağlıq Şirvan fiziki-coğrafi rayonunda qeyd olunan fəsilələrin növ müxtəlifliyi

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədov, Q.Ş. Yusifov, E.F., Xəlilov, M.Y. Azərbaycan ekoturizm potensialı: [2 cildə] / Q.Ş.Məmmədov, E.F.Yusifov, M.Y.Xəlilov.-Bakı: Şərq-Qərb, -2012, -c.2, - s.298.
2. Марусик, Ю.М. Пауки (Arachnida: Aranei) Сибири и Дальнего Востока России / Ю.М.Марусик, Н.М.Ковблюк – Москва: Товарищество научных изданий КМК, - 2011. - 344 с.
3. Овчаренко, В.И. Систематический список пауков сем. Gnaphosidae (Aranei) Европейской части СССР и Кавказа // Москва: Энтомологическое обозрение, -1982, т. 61, № 4, - с. 830-844.
4. Дунин, П.М. Крибеллятные пауки (Aranei, Cribellatae) Азербайджана // - Москва: Энтомологическое обозрение, - 1988 а. т. 67, № 1, - с. 190-203.
5. Dunin, P.M., Nenilin, A. The spider family Zodariidae in the Caucasus (Arachnida, Araneae) // Senckenberg: -1987, - p.191-198.
6. Tanasevitch, A.V. The linyphiid spiders of the Caucasus, USSR // -Frankfurt: Senckenbergiana, - Biologica, - 1987, - p.297-383.
7. Mikhailov, K. Contribution to the spider fauna of the genus *Micaria* Westring, 1851 of the USSR. I (Aranei, Gnaphosidae) // Munchen: Spixiana, - 1988. v. 10, № 3, - p. 319-334.
8. Logunov, D., Guseynov, E. Faunistic review of the jumping spiders of Azerbaijan (Aranei, Salticidae), with additional faunistic records from neighbouring Caucasian countries // Arthropoda Selecta, - 2001. v. 10, № 3, - p.243-260.
9. Hüseynov, E.F., Əliyev, X.Ə., Səmədov, N.Y. İsmayilli qoruğunun hörümçəklər faunasının öyrənilməsinə dair // - Bakı: Azərbaycan Zooloqlar cəmiyyəti, I Qurultayın materialları, - 2003. - s. 191-195.
10. Алиева, Т.В. Фауна пауков (Arachnida, Araneae) Пиркулинского заповедника Азербайджана // - Баку: Институт Зоологии НАН Азербайджана, - 2008. - с.281- 287.